

DET KGL. SELSKAP FOR NORGES VEL

Landbruks- og matdepartementet
Postboks 8007 Dep
0030 Oslo

Landbruks- og matdep.	
Saksnr.: 2004 / 2263	Doknr.: 19
Mottatt: 16 FEB 2005 ASØ/FUR	
Saksbeh.: UAA	Ark.: 008
Kopi:	Avskr.:

Deres
ref:

Vår
ref:

Jnr95/05/HT/048

Dato: 15.02.05

Høringsuttalelse Econ Rapport 2004-089

Vedlagt følger høringsuttalelse på ovennevnte rapport fra Det Kgl. Selskap for Norges Vel.

Uttalelsen er også sendt på e-post til postmottak@lmd.dep.no.

Vennlig hilsen
for Det Kgl. Selskap for Norges Vel

Håkon Tysdal
Informasjonssjef

Landbruks- og matdepartementet
Postboks 8007 Dep
0030 Oslo

ECON Rapport 2004-089 **Regelverk og innovasjon i landbruket**

HØRINGSUTTALELSE

*Det Kgl. Selskap for Norges Vel avgir med dette sin høringsuttalelse til
ECON-rapport 2004-089, Regelverk og innovasjon i landbruket.*

Norges Vel er positive til at det settes fokus på innovasjon og verdiskapning.

Vi driver utviklingsarbeid med hovedvekt på næringsutvikling basert på lokale natur og kulturressurser. De fleste prosjektene plasserer seg innenfor Landbruk Pluss' mål om nyskapning og innovasjon.

Prosjektene går på både *produktinnovasjon, prosessinnovasjon, nye organisasjonsformer*, og også *nyetableringer* med gardens samlede ressurser som utgangspunkt. I dette arbeidet kommer vi nær problemstillinger rundt lovverk og praktisering, og hvordan dette kan virke hemmende. Kartlegging og fjerning av eventuelle slike flaskehals for nyetableringer er viktig.

Med dette som utgangspunkt ønsker vi å kommentere dette:

- 1: Hvordan virker landbrukslovene?**
- 2: Produksjonsregulerende tiltak**
- 3: Odelsloven, Konesjonsloven, og prisregulering ved omsetning av jordbrukseiendommer**
- 4: Jordlova, Lov om bygdeallmenninger**
- 5: Generelt til rapporten**

1: HVORDAN VIRKER LANDBRUKSLOVENE

Under dette punktet (s.18 i rapporten) nevnes at lovverk og regelverk hindrer nyskapning på en rekke områder. Her vil vi påpeke at Norges Vel bare delvis er enig i at lovverket begrenser mulighetene for samdrift og for at andre enn selvstendig næringsdrivende kan drive gårdsbruk.

Regelverket for samdrift er stadig endret og det har blitt enklere å etablere slike foretak. Dette har gitt muligheter for flere til å satse på denne driftsformen. Her tenker vi spesielt på:

- økt avstand mellom brukene som i dag er 12 km
- fjerning av boplikt for medlem ved forpaktning
- at produksjon i 24 måneder før etablering av samdrift nå gjelder landbrukseiendommen og ikke brukeren, og mulighet for dispensasjon fra en slik leveranse der kravet virker urimelig i forhold til kostnader dette fører med seg.
- fjerning av aktivitetskravet

Norges Vels kommentar

Vi mener at gjeldende regler ikke bør endres ytterligere, da samdrift kan være en krevende og omfattende samarbeidsform. Samdrift er ikke sammenlåing av bruk, men samarbeid. Her kan for eksempel nevnes at avstanden mellom brukene er avgjørende for den praktiske drifta (transport, beiting med mer.)

I samme omgang er det nevnt at lovverket begrenser mulighetene for at andre enn selvstendig næringsdrivende kan drive gårdbruk. Da det ble åpnet for etablering av driftsselskap med ulike selskapsformer (AS, BA, DA og ANS) kan den som driver et slikt selskap gjerne være ansatt. Gårdsbruket kan imidlertid ikke eies av et selskap.

Illustrasjoner på virkning av reglene

Når det gjelder utnyttelse av stordriftsfordelene blir det sagt at regler som hindrer utnyttelse av disse kan virke både positivt og negativt på nyskaping og innovasjon. Effektiviseringen gjennom stordrift sikrer videreføring av landbruksproduksjonen i områder med svak lønnsomhet, men på den andre siden vil effektiviseringen kunne redusere sysselsettingen og dermed komme i konflikt med bosettingsmålet.

Norges Vels kommentar

Vi mener at effektiviseringen gjennom stordrift som samarbeid om ulike produksjoner (bl.a. samdrift), maskinsamarbeid med mer, gir grunnlag for flere arbeidsplasser på bygda. Dette frigir tid og husrom som for eksempel gir muligheter for videreforedling av produkter på gården. Kombinasjon med bygdeservice passer godt inn i opplegget og gir ekstra inntekter. Bygdeservice er fleksibelt med hensyn til arbeidstid. Gården danner fortsatt basen for virksomheten. Enkelte som er intervjuet mener samdrift i melkeproduksjonen bidrar til å forringe kulturlandskapet fordi samdrift innebærer samling av driften på et mindre geografisk område. Her er ikke Norges Vel enig. I samdrift er det flere bruk som deltar med jord og beiteareal, noe som er nødvendig for å opprettholde produksjonen i fjøset. All jorda på brukene inngår i omløpet for samdrifta og kulturlandskapet blir holdt i hevd på alle medlemsbrukene. I mange bygder hadde det ikke vært melkeproduksjon og dyreholdet uten samdrift, noe som ofte kan være den eneste løsningen for fortsatt husdyrproduksjon. Høsting av fôr, beiting og at folk bor på brukene som deltar i samdrift er av stor betydning for kulturlandskapet. Husene holdes vedlike. Store deler av landet eigner seg bare til grasproduksjon, da er det helt avgjørende med dyrehold. Fagmiljøet ivaretas ved at flere deltar aktivt i produksjonen. Enklere rekruttering ved samdrift. Dette kan vurderes som ungdommens svar på et krav om framtid i melkeproduksjonen og på bygda.

2: PRODUKSJONSREGULERENDE TILTAK

Først tillater vi oss å påpeke en feil: I første avsnitt står det "Ordnningen ble innført i 1996.....". Riktig årstall er 1983.

Loven setter grenser for produksjon av svin og fjørfe på det enkelte bruk. Dette taket hindrer samarbeid om slike produksjoner, da det ikke er tillatt å etablere samarbeid eller driftsfellesskap (ANS, DA, BA, AS) mellom flere enheter dersom samlet produksjon overstiger konsesjonsgrensene for enkeltforetak.

Norges Vels kommentar:

Her kan nevnes et hinder for samarbeid og økt innovasjon og næringsutvikling. I tilfeller der flere gårdbrukere ønsker å samarbeide om ulike dyreslag som ammeku, sau og kraftfôrbaserte produksjoner (ikke melkeproduksjon) sier regelverket at alle dyreslag blir definert som "samme produksjon". Dersom den kraftfôrbaserte produksjonen i fellesskapet overskrider konsesjonsgrensene er det heller ikke mulig å samarbeide om de øvrige dyreslagene. Her mener vi det bør skje endringer. Det er imidlertid positivt at konsesjonsgrensene er utvidet.

Melkekvoter setter begrensninger og kan være til hinder for nyskaping. Åpning for kjøp og salg av kvoter, er en positiv utvikling i forhold til innovasjon og næringsutvikling. Det kan som kjent søkes om fritak fra overproduksjonsavgift ved lokal foredling av melk, men det kan være vanskelig og kostbart å komme i gang. Dersom en tar inn slik virksomhet i samdrift, blir det flere å fordele investeringene på og enklere å realisere ideer. Her finnes også ofte ledig huskapasitet.

Det hevdes at kvotebegrensningene er et hinder for innovasjon og næringsutvikling og at stordriftsfordelene ikke vil kunne utnyttes fullt ut. Vi mener kvotestørrelsen har liten betydning. For samdrifter er kvotetaket 750 tonn, dvs. rikelig i forhold til kapasiteten til en robot. Med den arronderingen vi har her i landet er det nesten ingen steder forholdene ligger til rette for enda større enheter. Stordriftsfordelene øker også lite ved slike størrelser. Praktiske forhold (bl.a. beiting) setter dessuten begrensninger. I store deler av landet mener vi også at grensen for enkeltbruk på 375 tonn er et fornuftig nivå og at kvotetakene er i overensstemmelse med gjeldende landbrukspolitikk. Antall medlemmer i samdrift er i dag fem. Da det er mange mindre kvoter, mener vi dette tallet burde vært høyere for å utnytte stordriftsfordelene. Dette kan være et hinder for innovasjon og næringsutvikling.

I rapporten står det at forutsetningene for samdrift hindrer nye former for organisering av produksjonen, noe vi har kommentert tidligere. Her vil vi gi denne problemstillingen en annen vinkling. Alle bruk som etablerer samdrift må ha kvote, noe som ved flere anledninger har vist seg å være et hinder for rasjonelle samarbeidsløsninger. I dag kan ikke melkeprodusenter og andre produsenter etablere ett felles driftsselskap der all produksjon inngår. I dag må dette løses ved etablering av flere selskap der ulike produksjoner inngår, noe som er tungvint, komplisert og lite rasjonelt.

Av rapporten går det fram at tilskuddene er differensierte og at dette hindrer lønnsom utnyttelse av stordriftsfordelene. Vi mener dette virker ganske opplagt og har sin bakgrunn i landbrukspolitikken. Dette prioriterer mindre og middelsstore bruk. Her skal nevnes at flere tilskudd har flat sats. Ved samarbeid har en ikke krav på fordeler i tilskuddsammenheng når en samtidig oppnår stordriftsfordeler. Slik mener vi det til en viss grad bør være. Når det gjelder areal- og kulturlandskapstilskudd har imidlertid satsene flatet noe ut de siste åra og det er flat sats for potet og korn. På grunn av differensierte tilskudd for grovfôr, blir mange samdrifter organisert slik at medlemmene selger fôr til samdrifta, for å unngå reduksjoner. Dette er upraktisk, urasjonelt og urettferdig i forhold til samdrifter som ikke har denne muligheten.. Vi mener derfor at satsene må flates ut også for denne vekstgruppen.

3: ODELSLOVEN, KONSESJONSLOVEN, OG PRISREGULERING VED SALG AV LANDBRUKSEIENDOMMER

Odelsloven og Konesesjonsloven

Rapporten ser disse to lovene i sammenheng, og vurderer dem i forhold til innovasjon og nyskaping.

Odelsloven definerer hvilken type eiendom som omfattes av loven, og *hvem* som har odelsrett. Odelsrett er rett til å overta odelsjord, det vil si jordbrukseiendom av en viss størrelse.

Konesesjonsloven har som formål å regulere og kontrollere omsetningen av fast eiendom for å oppnå et effektivt vern om landbrukets produksjonsarealer, og eierforhold som er gagnlig for samfunnet. Virkemidler for å nå målsettingene i loven er begrensninger i omsetningen av fast eiendom, og forpliktelser om bo- og driveplikt som pålegges kjøperen.

I følge rapporten virker både odelsloven, konesesjonsloven, og priskontrollen på landbrukseiendommer konserverende på dagens eiendomsstruktur (*vi viser til vårt pkt. 1 om priskontroll, og også våre kommentarer til husdyrkonesesjonslovene*). Rapporten peker på at internasjonal forskning tyder på at sterk konkurranse og nye eiere fremmer nyskaping, og at nyskaping og innovasjon trolig kan økes ved å gjøre det lettere for "eksterne" å kjøpe. Rapporten sier videre at det er et problem at det i mange områder er lett å få utsettelse eller fritak fra boplikten. Driveplikten kan oppfylles ved å leie bort driften av jorda. Ut fra dette anbefales primært to løsninger:

- Boplikten bør strammes inn
- Odelsloven kan fjernes.

Norges Vels kommentar:

- Lettere omsetning av landbrukseiendommer kan fremme innovasjon og nyskaping. Heving av konesesjonsgrensene til 100 dekar og 20 dekar dyrka mark, samt deregulering av prisbestemmelsene på landbrukseiendommer er de viktigste virkemidlene.

Vi støtter ikke fjerning av odelsloven i dagens situasjon. En fjerning vil antakelig skape mer usikkerhet om det er riktig å satse innenfor landbruk i det hele tatt, og vurdering av odelsloven som en sikkerhet for at investeringer og verdiskaping også kan komme neste generasjon til gode er sterk hos mange. Dersom prisreguleringen faller vekk eller endres, kan praktiseringen av fastsettelsen av odelstakst og åsetestakst gjøres slik at det fortsatt blir mulig for familiemedlemmer å ta over en eiendom med tanke på landbruksdrift.

Odelslovens stimulering av at jenter med odelsrett tar over garden begynner først nå å gi virkning i praksis. Dette er også et argument for at loven ikke bør fjernes nå.

- Praktiseringen av boplikten kan med fordel strammes inn, spesielt i distriktene. Den overordna målsettingen om bosetting i hele landet bør være avgjørende. Klarere krav til boplikt vil også være med på å fjerne de mest spekulative investorene.

Prisregulering ved salg av landbrukseiendommer

Ved behandling av konesesjonssøknader sier konesesjonslovens § 9 at det skal legges særlig vekt på at den avtalte prisen skal tilgodese en forsvarlig prisutvikling. Dette skal sikre landbrukspolitiske mål som

- rekruttering av aktive yrkesutøvere i næringen

- gi inntektsmuligheter som skaper stabile arbeidsplasser i landbruket
- tilrettelegge for et eierskap som gir grunnlag for en langsiktig og god ressursforvaltning.

Kapittel 1: "Sammendrag og konklusjoner" sier at en ikke kan se at priskontrollen bidrar til å oppfylle dagens landbrukspolitiske mål. I følge rapporten vil en opphevelse av priskontrollen gjøre at flere ønsker å selge, fordi det vil være mulig å ta ut den høyere betalingsvilligheten en mener ligger i markedet. Det hevdes videre at salg til høystbydende ofte vil lede til at den som er best skikket til å utnytte kapitalen på eiendommen får overta.

Norges Vels kommentar:

Prisreguleringen har vært et viktig virkemiddel for å rekruttere aktive yrkesutøvere i landbruksnæringen. Den har også bidratt til at kapitalkostnadene for brukeren i utgangspunktet har vært på et nivå som har muliggjort nødvendige investeringer og nysatsinger. Praktiseringen av reguleringen har lagt verdien av landbruksjord på et kunstig lågt nivå. Den gjennomførte endringen av rentefoten er et skritt i riktig retning.

Vi stiller oss tvilende til at salg til høystbydende automatisk vil gi de beste brukerne. Men vi ser det ønskelige i at flere landbrukseiendommer kommer i fritt salg, og at personer som ser muligheter og ønsker å satse får lettere tilgang. Tiltak som gir en slik utvikling stimuleres.

Vi mener også at omsetning av landbrukseiendommer til en høyere pris i mange tilfelle kan frigjøre kapital som igjen kan bidra til innovasjon og nyskapning i bygde-Norge.

4. JORDLOVA OG LOV OM BYGDEALLMENNINGER

Jordlova tar primært sikte på å sikre jordbruksarealene for matproduksjon. Formålet er tredelt:

- 1: Jordressursene skal brukes til mest mulig gagn for samfunnet og yrkesutøverne.
- 2: Bruken av arealressursene skal ta hensyn til en variert bruksstruktur og bosetting, og
- 3: Jordressursene skal brukes med tanke på framtidige generasjoner, og verne om jordmonnet som produksjonsfaktor, og disposisjonen av jordressursene skal ta vare på areal og kulturlandskap som grunnlag for liv, helse og trivsel.

Andre viktige bestemmelser: Jord som kan gi grunnlag for lønnsom drift skal holdes i hevd (§ 8), dyrka jord må ikke brukes til annet enn jordbruksproduksjon (§ 9), og § 12 slår fast at eiendom som er nyttet eller kan nyttes til jordbruk eller skogbruk ikke kan deles uten etter samtykke fra departementet.

Rapportens forslag:

- En peker på at jordlovens begrensning av adgangen til å omdisponere dyrket mark er en direkte begrensning for nyskapning, men anbefaler ikke endring, etter som en fjerning eller svekking samtidig vil svekke jordvernet.
- Det bør åpnes for deling av bruk, og omsetning av boliger og annen kapital hver for seg.

Norges Vels kommentar:

- I utgangspunktet er det viktig å ta vare på dyrka og dyrkbar jord for matproduksjon. Praktiseringen må være streng, og fravikes bare der annen bruk faktisk styrker det totale næringsgrunnlaget på garden, både på kort og lang sikt.

- § 12 om anledning til å dele bruk bør fjernes. En fradeling vil kunne åpne for mulighet til kapital, enten ved salg eller ved økt verditakst som grunnlag for lån. Dette vil igjen gi

mulighet for å gjennomføre nødvendig omstilling, eller bygge ut ny næringsvirksomhet i tråd med samfunnets og markedets ønsker på grunnlag av gårdens samlede ressurser. Vi støtter derfor forslaget om endring.

Lov om bygdeallmenninger

Loven inneholder bestemmelser om bruksrettutøvelse, dvs. virkesrett, seter- og beiterett og retten til jakt, fiske og fangst. Rapporten gir uttrykk for at loven legger begrensninger på eierskapet, og ønsker at målet for forvaltningen i stedet blir definert ved enten:

- overskudd for allmenningens eiere, eller
- næringsutvikling.

Norges Vels kommentar:

- Norges Vel støtter rapporten i dennes syn på at allmennheten må få større innflytelse i bygdeallmenninger slik at næringsutviklingen i større grad kan skje på bygdas premisser. Noe som skjer i mange bygdeallmenninger i dag er at beitingen avtar pga lavt dyretall. Dette fører til en gjengroing av kulturlandskapet noe som er svært negativt for næringsutvikling innen turisme. Det ville opplagt være i bygdas interesse at det bringes inn flere beitedyr i allmenningen. Dette kan eiere med beiterett motsette seg og derved blokkere for næringsutvikling innen turisme.

5: GENERELT TIL RAPPORTEN

Til slutt tillater vi oss to generelle kommentarer til rapporten og metoden som er brukt.

- Om metoden : *ECON har lagt meget stor vekt på intervjuer i sitt arbeid. Dette er vel og bra, men opplegget virker litt enkelt hvis hensikten var å trenge inn i en så vanskelig materie som dette. Den geografiske utvelgelse av intervjuobjekter er svært skjev. Norsk landbruk er langt mer enn de indre bygder på Østlandet. Dessuten bør aktører i forvaltning og interesse-/bransjeorganisasjoner vært nevnt med navn.*

-Om lik praktisering. *Norges Vel mener at en eventuell justering av regelverket må være slik at den i prinsippet skal praktiseres likt over hele landet. Det må imidlertid være rom for skjønnsmessige vurderinger i områder hvor bosetting eller andre distriktshensyn er vesentlige.*